Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha's

Vivekanand College, Kolhapur (Autonomous)

DEPARTMENT OF COMMERCE

NOTICE

Date: 27/01/2020

All the students of B.Com II are hereby informed that Open Book Test on Fundamentals of Entrepreneurship- paper II will be taken on 3rd Feb.2020 in Room No. 58 in the scheduled lecture. Student should remain present with preparation.

Subject Teacher

Ms P. C. Parishwad

HOD

(Dr. M. V. Charankar)

HOD
Department of Commerce
Vivekanand College
Kolhapur

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.

(9) महिला व्यक्तिमत्वाचा प्रभाव

Date : / /

DEPARTMENT OF COMMERCE

B.COM. II

STUDENTS' ATTENDENCE SHEET: 2019-20

Date- 03/02/2020

OPEN BOOK TEST

SR	ROLL NO.	CONTACT NO.	SING	SR	ROLL NO.	CONTACT NO.	SING	SR	ROLL NO.	CONTACT NO.	SING
1	6514	7741818018	[illegible]	18	6790	[illegible]		35	6836	8669300333	[illegible]
2	6577	7218451154	[illegible]	19	6791	8975038095	[illegible]	36	6841	7447262814	[illegible]
3	6585	8605391788	[illegible]	20	6795	7559206322	[illegible]	37	6844	9359861136	[illegible]
4	6596	8975912045	[illegible]	21	6800	9673173365	[illegible]	38	6847	7262918901	[illegible]
5	6597	9325041902	[illegible]	22	6802	7385822210	[illegible]	39	6585	8605391788	[illegible]
6	6610	9146475688	[illegible]	23	6803	9665003033	[illegible]	40			
7	6753	7397915789	[illegible]	24	6805	9112992238	[illegible]	41			
8	6755	9766974671	S.K.Bagale	25	6807	9325041302	[illegible]	42			
9	6758	8956285281	[illegible]	26	6808	9850856471	[illegible]	43			
10	6760	7066119111	[illegible]	27	6809	7588470441	[illegible]	44			
11	6767	9075334600	[illegible]	28	6819	9325744288	[illegible]	45			
12	6768	7620713009	[illegible]	29	6823	9112732770	[illegible]	46			
13	6771	9029793593	[illegible]	30	6826	7666430564	[illegible]	47			
14	6773	9156707034	[illegible]	31	6827	9421656680	[illegible]	48			
15	6774	9370490050	[illegible]	32	6831	7219168573	[illegible]	49			
16	6776	9673843316	[illegible]	33	6832	8605924891	Patil	50			
17	6785	9764041547	[illegible]	34	6833	9503847516	[illegible]	51			

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR.

Subject Teacher

(Mrs P.C. Parishwad)

9 महात्मा व्यक्तिमत्वाचा प्रभाव

Name :- Sujata Krushnat Kumbhar
B.com SY Sem. - IV Roll No. 6597
OPEN BOOK TEST

१. महिला उद्योजकता स्पष्ट करा आणि महिला उद्योजकतेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रस्तावना :—

उद्यमशीलता व्यक्तीपरत्वे भिन्न भिन्न आढळते; तसेच पुरुष उद्योजक अथवा महिला उद्योजक म्हणजे लिंगपरत्वे उद्यमशीलता वेगवेगळी असू शकते. आधुनिक समाजव्यवस्थेमध्ये महिलांची भूमिका गतिमान झाल्यामुळे 'महिला उद्योजक' ही संकल्पना पुढे आली आहे.

व्याख्या :—

"महिलेने स्वतः पुढाकार घेवून संभाव्य उपक्रमाची नवनिर्मिती कल्पना विकसित करून त्यातील जोखीम स्वीकारून त्या नवकल्पनेच्या आधारे स्वतःच्या कर्तृत्वावर उपक्रम अथवा व्यवसाय क्रिया सुरू केल्यास ती महिला उद्योजक होय."

महिला उद्योजकाची वैशिष्ट्ये

→ ① पुरुषांचा आधार
→ ② व्यावसायिक पार्श्वभूमी
→ ③ पहिल्या पिढीतील उद्योजक
→ ④ कौटुंबिक घटकांचा प्रभाव
→ ⑤ भिन्न औद्योगिक प्रेरणा
→ ⑥ सवलतींद्वारे विकास
→ ⑦ कार्यक्षमतेची कसोटी
→ ⑧ लघुउद्योग क्षेत्रात अधिक विकास
→ ⑨ महिला व्यक्तिमत्वाचा प्रभाव

Scanned with OKEN Scanner

→ (10) नैसर्गिक मर्यादा व वेगळे प्रश्न

महिला उद्योजकाची वैशिष्ट्ये :-

स्वातंत्र्यानंतर महिलांनी उद्योग क्षेत्रामध्ये पुढाकार घेऊन उ
उद्योजकता अथवा उपक्रमशीलता दाखविली आहे. उद्योग क्षेत्रात महिलां
आपले वैशिष्ट्यपूर्ण स्थान निर्माण केले आहे. त्या पार्श्वभूमीवर भारतातील
महिला उद्योजकांची वैशिष्ट्ये पुढीलप्रमाणे सांगता येतील.

(1) पुरुषांचा आधार :-

भारतातील महिला उद्योजकतेला पुरुषांचा आधार लाभले
आहे. महिला उद्योजकतेच्या प्रारंभीच्या काळात तर महिलांचे नाव पुढे
प्रत्यक्ष पुरुषांनी उद्योग सुरु केलेत व ते चालविण्याचे कामही केले. मां
सहभाग अगदी नाममात्र स्वरूपाचा होता. परंतु नंतरच्या काळात महिलां
सहभाग वाढला. त्यामुळे पुरुषांचे पाठबळ हा महिला उद्योजकतेमधील म
भाग मानला जातो.

(2) व्यावसायिक पार्श्वभूमी :-

भारतातील बहुसंख्य महिला उद्योजकांची पार्श्वभूमी व्यापारी
व्यावसायिक कुटुंब अशीच आढळते. त्यांच्या माहेरी अथवा सासरी उद्य
अथवा व्यापाराची परंपरा असलेली दिसून येते. वडील, भाऊ, काका, पत
सासरा अथवा आजेसासरा ह्यापैकी कोणीतरी व्यापारी अथवा कारखानद
त्यामुळे महिला उद्योजकांच्या घराण्यामध्ये व्यावसायिक पार्श्वभूमी लाभ
आढळते.

(3) पहिल्या पिढीतील उद्योजक :-

भारतामध्ये साधारणपणे 1975 नंतर महिला उद्योजक ह्या
आल्या आहेत. महिला उद्योजकांची ही पहिलीच पिढी होय. पहिल्या पि
ही अवस्था आजही सुरु आहे.

(4) कौटुंबिक घटकांचा प्रभाव :-

महिला उद्योजक ह्या पहिल्या पिढीच्या असल्याने त्यांच्या अ

स्वयंसहायता समुहांची महिला उद्योजकता विकासातील भूमिका:

(Role of SHGs in Women Entrepreneurship Development.)

महिला उद्योजकता विकासामध्ये स्वयंसहाय्यता समुहांची भूमिका उल्लेखनीय स्वरूपाची आहे. भारतामध्ये स्वयंसहायता समुहांची संकल्पना 1986-87 मध्ये केंद्र सरकारतर्फे मांडण्यात आली. त्यामध्ये महिलांच्या स्वयंसहायता समुहांना अधिक प्रोत्साहन देण्याचे धोरण स्वीकारण्यात आले. वस्तुत: बांग्लादेशातील नामवंत सामाजिक कार्यकर्ते मोहंमद युनुस यांनी सर्वप्रथम स्वयंसहायता समुहांची संकल्पना मांडली. त्याद्वारे त्यांनी लघुत्तम कर्जपुरवठ्याची संकल्पनासुद्धा मांडून विकसित केली. त्याच धरतीवर मोहंमद युनुस या ग्रामीण महिलांच्या विकासाचे प्रतिमान (model) आधारभूत मानून भारताने स्वयंसहायता समुहांच्या स्थापनेसाठी राष्ट्रीय ग्रामीण उदरनिर्वाह योजना सुरु केली. 1986-87 मध्ये सुरु केलेली ही योजना 1992 नंतर अधिक गतीमान झाली. ग्रामीण भागांमध्ये स्वयंसहायता समुह व बचत गट स्थापनेसाठी विशेष प्रोत्साहन योजना सुरु केल्या. त्यामध्ये विशेषत: महिलांचा सहभाग वाढविण्यासाठी विशेष प्रयत्न करण्यात आले. केंद्र सरकारने सर्व राज्य सरकारांना स्वयंसहायता समुहांच्या स्थापनेसाठी खास प्रयत्न करण्यास सांगितले राष्ट्रीय ग्रामीण उदरनिर्वाह योजनेअंतर्गत ग्रामीण भागांमध्ये स्वयंसहायता समुह स्थापन करण्यास सुरुवात झाली.

स्वयंसहायता समुह हे 'बचत गट' ह्या नावानेसुद्धा ओळखले जातात. महाराष्ट्रामध्ये सुद्धा ग्रामीण महिलांना अधिक प्रोत्साहन देवून महिला बचत गटांची म्हणजे स्वयंसहायता समुहाची स्थापना झालेली दिसून येते. ह्या योजनेमुळे महिला उद्योजकता विकासाला खुपच चालना मिळाली आहे. स्वयंसहायता समुहातील महिला सदस्य 20₹ ते 150₹ पर्यंत दररोज बचत करून त्या भांडवलातून अति लघुत्तम व्यवसाय सुरु करतात. ह्या समुहांना व्यापारी बँकामार्फत सुलभ कर्जपुरवठा उपलब्ध करून दिला जातो. तसेच राज्य सरकारतर्फे विविध योजनां-खाली त्या समुहांच्या व्यवसायासाठी कच्चा माल, विपणन सुविधा, विक्रीव्यवस्था, जाहिरात सुविधा व सुविधा पुरविण्यात येतात. राज्य सरकारतर्फे स्वत: पुढाकार घेऊन ह्या स्वयंसहायता समुहांच्या उत्पादनाची जाहिरात व विक्री होण्यासाठी दरवर्षी प्रदर्शनेसुद्धा आयोजित केली जातात. ही प्रदर्शने शहरी तसेच ग्रामीण भागात सुद्धा आयोजित करण्यात येतात. महाराष्ट्रात काही निमशासकीय सामाजिक संस्थासुद्धा ह्या समुहांना प्रोत्साहन देतात.

महिला उद्योजकता विकासामध्ये ह्या समुहांचे योगदान उल्लेखनीय ठरले आहे. भारतामध्ये 2009-10 पर्यंत 6953 लाख स्वयंसहायता समुह स्थापन झाले होते. त्यामध्ये 53.10 लाख समुह महिलांचे आहेत. 2012-13 मध्ये भारतातील ह्या समुहांची एकूण संख्या 73.18 लाख इतकी होती. महिला समुहांची संख्या 59.38 लाख इतकी होती. त्यांनी आपल्या बचतीतून सुरु केलेल्या व्यवसायामध्ये

Scanned with OKEN Scanner

Open Book Test. Enterpreneurship.

GOODLUCK Page No.
Date 09 / 02 / 2020

Name :- Malavi Reshma Vishwas

No. 6610

प्रश्न. महिला उद्योजकाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा ?

उत्तर. **प्रस्तावना :-**

आधुनिक समाजव्यवस्थेमध्ये महिलांची भूमिका गतिमान झाल्यामुळे 'महिला उद्योजक' ही संकल्पना पुढे आली आहे. व्यवसायाच्या वेगवेगळ्या क्षेत्रांमध्ये महिलांची संख्या वाढली असून त्यांचा वेगवेगळ्या स्वतंत्र अभ्यास करण्याची आवश्यकता आहे.

व्याख्या :-

महिलेने स्वतः पुढाकार घेऊन संभाव्य उपक्रमाची नव निर्मिती कल्पना विकसित करून त्यातील जोखीम स्वीकारून त्या नवकल्पनेच्या आधारे स्वतःच्या कर्तृत्वावर उपक्रम अथवा व्यवसाय क्रिया सुरु केल्यास ती महिला उद्योजक होय.

:-

- पुरुषांचा आधार
- सवलतींद्वारे विकास
- व्यावसायिक पार्श्वभूमी
- कार्यक्षमतेची कसोटी
- पहिल्या पिढीतील उद्योजक
- लघुउद्योग क्षेत्रात अधिक विकास
- कौटुंबिक घटकांचा प्रभाव
- महिला व्यक्तिमत्वाचा प्रभाव
- भिन्न औद्योगिक प्रेरणा
- नैसर्गिक मर्यादा व प्रश्न

पुरुषांचा आधार :-

भारतातील महिला उद्योजकाला पुरुषांचा आधार लाभला आहे. महिला उद्योजकतेच्या प्रारंभीच्या काळात तर महिलांचे नाव पुढे करून पुरुषांनी उद्योग सुरु केलेत व ते चालविण्याचे कामहि केले. महिलांचा सहभाग अगदी नाममात्र स्वरूपाचा होता. परंतु नंतरच्या काळात सहभाग वाढला.

व्यावसायिक पार्श्वभूमी :-

भारतातील बहुसंख्य महिला उद्योजकांची पार्श्वभूमी व्यापारी अथवा व्यावसायिक कुटुंब आधारित आढळते. त्यांच्या माहेरी अथवा सासरी उद्योग अथवा व्यापाराची परंपरा आढळून आली आहे. महिला उद्योजकांच्या व्यामध्ये व्यावसायिक पार्श्वभूमी आढळते.

पहिल्या पिढीतील उद्योजक :-

आज उद्योगक्षेत्रात दिसणाऱ्या महिला उद्योजक ह्या पहिल्या पिढीतील आहेत. महिला उद्योजक म्हणून त्या पहिल्याच आहेत. भारतामध्ये साधारणपणे 1975 नंतर महिला उद्योजक ह्या पुढे आल्या.

कौटुंबिक घटकांचा प्रभाव :-

महिला उद्योजक ह्या पहिल्या पिढीतील असल्याने त्यांच्या उद्योजकतेवर व उद्योजकीय कामगिरीवर व्यावसायिक घटकांपेक्षा कौटुंबिक घटकांचा प्रभाव अधिक पडलेला दिसून येतो.

भिन्न औद्योगिक प्रेरणा :-

महिला उद्योजकांच्या उद्योजकीय प्रेरणा ह्या पुरुष उद्योजकांच्या तुलनेत भिन्न स्वरूपाच्या आहेत. कुटुंबाचा प्रमुख म्हणून अर्थार्जनाचे स्त्रोत शोधणे, इत्यादी..

सवलतींद्वारे विकास :-

माहिला उद्योजकांच्या विकास होण्याचे श्रेय हे शासकीय सवलतींना दिले जाते. म्हणून भारतातील माहिला उद्योजकांच्या विकास सवलतींद्वारे झालेला दिसून येतो.

कार्यक्षमतेची कसोटी :-

उद्योग क्षेत्रातील पुरुषांशी मक्तेदारी कमी करून महिला उद्योजकांनी आपले स्वतःचे स्थान निर्माण केले आहे. पण तरीही माहिला उद्योजकांच्या कामगिरीकडे उद्योग क्षेत्राचे घटकांचे लक्ष असते.

लघुउद्योग क्षेत्रात आर्थिक विकास :-

२००३-०४ ह्या आर्थिक वर्षात ६१००० कोटी रुपयांशी उलाढाल असलेल्या के.के. बिर्ला समूहाशी सूत्रे नंदिनी बिर्ला ह्या च्याकडे आहेत. तर १०० कोटी रुपयांचे ब्रुयते टॉवेल निर्यात करणाऱ्या वेकस्पन इंडिया कंपनीच्या दीपाली गोएंका ह्या कार्यकारी संचालक आहेत.

माहिला व्यक्तिमत्वाच्या प्रभाव :-

मानसशास्त्रीय दृष्टीकोनातून महिलांच्या व्यक्तिमत्वाची काहि वैशिष्ट्यपूर्ण वैशिष्ट्ये आढळतात. तसेच पुरुषांच्या व्यक्तिमत्वाची वेगळी असतात.

नैसर्गिक मर्यादा व वेगळे प्रश्न :-

माहिला उद्योजक म्हणून विभिन्न उद्योग क्षेत्रांमध्ये त्या यशस्वीपणाने वावरत असल्या तरी महिला म्हणून त्यांना काहि नैसर्गिक मर्यादा पडतात.

GOODLUCK Page No.
Date / /

टीप लिहा:- महिला उद्योजक चेतना गाला सिन्हा.

चेतना सिन्हा यांचा जन्म २१ मार्च १९५८ मध्ये मुंबई या महाराष्ट्रच्या माणदेश या दुष्काळी भागातील स्त्रियांच्या आर्थिक आणि सामाजिक विकासासाठी कार्य करणाऱ्या आहेत. सिन्हा यांचे बालपण मुंबई येथे गेले. त्यांचे शालेय शिक्षण मास्टर्स ट्युटोरियल हायस्कूलमध्ये झाले त्यांनी वाणिज्य शाखेची पदवी आणि अर्थशास्त्रातील पदवीत्युत्तर पदवी आणि मुंबई विद्यापीठातून संपादन केली. जयप्रकाश नारायणांच्या समाजवादी विचारांकडे त्यांचा ओढा होता. आणिबाणीच्या काळात त्या अनेक आंदोलनामध्ये सहभागी झाल्या. मराठवाड्या विद्यापीठाच्या नामांतर चळवळीत सुद्धा त्या सहभागी झाल्या होत्या त्यात त्यांना अटक होवून तुरुंगावासही भोगावा लागला होता.

म्हसवडसारख्या दुष्काळी भागातील स्त्रियांना स्वतःच्या रोजच्या कमाईतून काही बचत करण्यासाठी महिला बँक असावी, असे वाटत होते. रिझर्व बँकेच्या सर्व नियमांचा चेतना सिन्हा यांनी अभ्यास केला. आवश्यक भाग भांडवल जमवले. पण सर्व संचालक निरक्षर असल्यामुळे त्यांच्या बँकेच्या प्रस्ताव बँकेच्या रिझर्व बँकेने फेटाळला महिलांसाठी साक्षरता वर्ग सुरु करण्यात आला. या महिला अशिक्षित असल्या तरी त्यांना व्यवहारज्ञान आहे. हिशोब करता येते. हे पटवुन देण्यात पुढे आले आणि ९० ऑगस्ट १९९७ रोजी माणदेशी महिला सहकारी बँकेचा शुभारंभ झाला. सिन्हा या बँकेच्या संस्थापक अध्यक्ष आहेत. रोजंदारीवर काम करणाऱ्या मंडईत बसून माल विकणाऱ्या महिलांना छत्रीसाठी बिनव्याजी कर्ज आणि शालेय विद्यार्थिनींकरता सायकल साठी बिनव्याजी कर्ज दिले.

चेतना सिन्हा यांना महाराष्ट्राचे राज्यपाल पी. सी. अलेक्झांडर पुरस्कार १९९४ मध्ये दिला त्यानंतर ब्रीउफ फेलिक्स शौर्य अमोदिनी पुरस्कार ११ सप्टेंबर २००५ मध्ये. पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर पुरस्कार - २०१४, कुसुमाग्रज प्रतिष्ठानाचा गोदावरी गौरव पुरस्कार २०१६.